

Eskolan metsäradalta

Erkki Tunkkari

Katso kirjoittajan esittely *Tunkkarin metsätaloudesta* -artikkelin yhteydestä.

Artikkeli julkaistaan kirjoittajan luvalla www.alnus.fi -sivustolla.

Julkaisupäivä 31.1.2007.

Julkaistu aikaisemmin: -"Niin että metsä raikaa – Så att det ljuder i världen"-25-vuotisjuhla-antologia, Keski-Pohjanmaan Pränttärät, 1998;

-"KannuksenJoulu", 1990-luvun lopulla

Puutavaran luovutusmittaus oli tällä erää ohi. Jänissalon kämpällä juodut lähtökahvit olivat maistuneet keskitalven pakkaslauantain päätteeksi. Mittaporukka - ostajayhtiön ja metsähallinnon Lestin hoitoalueen virkamiehiä - näkyi nyt reppujaan roikotellen ja saappaitaan kopistellen kiipeävän keskenään hälisten lähtövalmiina höyryävän puutavarajunan konnarivaunuun. Metsähallituksen metsänhoitaja heilautti vaunun rapulta kättään veturiin päin. Kuljettajan pää hävisi oitis veturin oviaukosta. Vihellys ja matka Jänissalosta Kannuksen Eskolaan saattoi alkaa.

Särkijärven kämpä. Kuva Sievin kotiseutuarkisto/Pikkurata.

Juna liikahti raskaasti, rysähteli ja narisi asettuessaan vetoon. Vaunujen pyörissä ei ollut irrotettaessa sihahtelevia painejarruja. Kammella kierrettävät seisontajarrut, joilla vaunu tarvittaessa lukittiin kiskoon, olivat auki. Veturi irrotteli puuskuttavia kiihdytyksiä vetopyörien sutiessa tyhjiä. Juna eteni vähitellen kämppäpihan tuntumasta suon selälle saaden sen pinnan tärähtelemään. Muhkeat savu- ja höyrypilvet kohosivat pakkastaivaalle. Lastina oli puolen toistakymmentä vaunulastia tukkeja, joukossa myös ensiluokkaisia, järeitä vanerikoivuja. Jänissalon leimikosta kaadettuja, viimeisiä lajissaan täällä ratavarressa. Tietona oli, että kulumassa oleva talvi 1960 tulisi jäämään radan viimeiseksi. Koivuntuohelle tuoksuva savu henkilövaunun kamiinantorvesta laskeutui hetkeksi kämppäpihan sekoittuakseen vähitellen veturin vaseliinipitoisempiin hajuihin.

Minulla oli vielä yhtä ja toista toimitettavaa ennen kylille lähtöä, eikä juna odotellut harjoittelijoita. Kun savotan ukkoherra näyttäytyi pihalla karvalakki päässä ja lupitupakka hampaissa kotiinlähtöä vaille, oli aika istahtaa kahdestaan hetkeksi kämpän ”terävään päähän” kahvikuppien ääreen. Kokenut ja monia harjoittelijoita opastanut metsämies luonnosteli tulevan viikon työohjelmaa sekä harjoittelijametsänhoitajalle tulevia tehtäviä. Hakkuu ja ajo oli käynnissä myös Itäojan kämpältä käsin.

Ukkoherrakin lähti, ja Jänissalon kämppä oli tyhjentyessä viikonvaihteeksi muutamaa ”elinkautista” lukuun ottamatta joita tuskin kukaan kylillä kaipasikaan. Pakkasin reppuni. Eskolaan ajelisin Ruputiksi kutsutulla rullavaunulla, jota työnjohto käytti liikkuessaan kämpältä tai työmaalta toiselle.

Kulkuneuvo löytyi pihalta junaan lähteneiden jäljiltä valmiiksi tankattuna. Kahden akselin varaan oli laadittu keskiosaltaan alemmaksi pudotettu noin 2,5-metrinen lava. Keskellä oli Bernard-nelitahtimoottori sekä jalkatilaa kyydissä istujille. Kummassakin päässä kannella varustetut tavaratilat palvelivat istuimina. Voimansiirto moottorista toiseen akseliin järjestyi tukevalla kiilahihnalla. Kytkin oli käsikäyttöinen. Jonkinlainen käsijarrukin taisi olla. Jousituksia ei ollut eikä turhia tuulilaseja tai pehmusteita. Istuinlaatikon kannen alta löytyi bensiinikanisteri, moottoriöljypänikkä, lumilapio, kirves, varahihna, käynnistysnarua ja muutama jakoavain. Se oli täysiverinen urheilumalli sauvomalla työnnelystä topparoikan ratakulkuneuvosta.

Nostan repun kyytiin ja sormeilen käynnistyssäädöt moottorille. Keskittynyt nykäisy urapyörään kierrettävällä käynnistysnarulla, ja yksitoikkoinen papatus pienen alkuryntäyksen jälkeen tulisi jatkumaan niin kauan kuin bensiiniä tankissa riitti.

Ajelen varovasti liki tyhjäkäynnillä pyörien kolkutellessa ulos Jänissalon kämppäpihoista. Radan laatu paranee. Edessä aukeaa kohta nevan selkä

tammikuisen iltapäivän punertavassa auringonvalossa. Kiskot näyttävät yhtyvän kaukana suon ja metsänreunan rajassa, missä ratalinjan aukko erottuu kuin irtireväistyn hampaan tila muuten virheettömässä hammasrivissä.

Ajoviima alkaa viiltää poskipäitä ylöskäännetystä turkinkauluksesta huolimatta. Käännyin selin menosuuntaan. Paksuilla käsineillä kierrosluvun asettelu käy kömpelösti, mutta moottori tottelee auliisti. Vauhtia tulee lisää.

Pakkanen on kiristymään päin. Pyörät kirahtelevat silloin tällöin sovittautuessaan sekalaisen kiskomateriaalin muutoksiin. Rytmikästä kolketta ei synny kuin toviksi, koska kiskojen pituus vaihtelee. Leveäselkäinen kisko kolkahtelee pyörien alla eri äänellä kuin kapeampi Inon rannikkopattereiden tykki- ja ammusvaunukisko, joka on lyhyempikin. Osa kiskoista oli radan rakentamisaikaan - 1920-luvun alussa - tuotu Karjalan Kannaksen Uudeltakirkolta. Sinne vuosisadan alussa rakennettu Inon rannikkolinnake oli osa Pietarin laivaväylää suojaavaa linnoitusketjua. Itsenäisen Suomen oli sitten Tarton rauhansopimuksen perusteella purettava Kronstadtin-Leningradin laivaväylälle ampumaan yltäneet Inon patterit. Eskolan metsärataa rakentamassa oli myös huonokuntoisia ”Kronstadtin pakolaisia”, joista metsähallitus olisi halunnut päästä eroon. Joku pakolaisista oli ratatyömaalla kipristellyt vatsakipujensa kanssa. Päivän ainoaksi aikaansaannokseksi oli hänen osaltaan jäänyt parikymmentä metriä lapamatoa rämevarvikkoon kuin ison lukin kutomana.

Talvinen maisema vaihtuu pikkuhiljaa. Ohitan auringon punertamia lumisia metsänrintuuksia, joista Bernardin papatus kajahtaa vaimeana takaisin. Hakkaamatonta metsää, taimikon tapaista, rämemännikköä ja puutonta nevaa talviasussaan. Alavassa hieskoivikossa teeriparvi säikähtää kulkuneuvoni ääntä. Pari rohkeinta erkaneet hetkeksi melkein käsivarsituntumalle kuin tunnustuslennolle ikään havaiten kuitenkin viluisen matkaajan vaarattomaksi. Kauaa ei pikkuradan liikenne nyky muodossaan enää metsäneläjiä häiritse. Ensi kesänä aloitetaan jo radan purkutyötä. Uusia virkaharjoittelijoita ei ainakaan enää tule; siitpä se radan alasaajo taitaa alkaakin. Metalliroimun ostajat ovat jo alkaneet yöpyä kauppatkoillaan Kannuksen Eskolassa, missä Lestin hoitoalueen konttori sijaitsee.

Vaunu huojahtelee silloin tällöin. Valkoisessa hangessa on paikoin mustia suonsilmäkkeitä aivan kiskojen tuntumassa. Rullavaunun meno särkee sulan vesikalvon peilipinnan hetkeksi. Täydessä lastissa oleva puutavarajuna sen sijaan saa mutaveden kirnuamaan silmäkkeissä laajalla alalla varsinkin kevyemmin pohjatuilla, talvikäyttöön tarkoitettuilla ratapistoilla. - Havahdun kulkuäänien hetkelliseen muutokseen, kun vaunu ylittää pienen sillan. Olen jo tulossa Itäojan kämpälle, josta hoidetaan toista tämän talven työmaatamme.

Itäojan tukkilaani radan kahta puolta tuoksuu jo pihkalle, vaikka talviauringon kierto horisontin yläpuolella on lyhyt. Ajan varovasti tyhjäkäyntikierroksilla radan ohitusvaihteiden asentoja tähytellen. Yksin liikkeellä ollessa on ”ponniin ajoa” eli kiskoilta suistumista varottava. On pakko kääntyä menusuuntaan. Paksuista tamineista huolimatta vilu pyrkii kangistamaan. Savusauna Itäojan kämppäpihassa näkyy savuavan kotoisesti. Joku on jäämässä tännekin yli viikonvaihteen.

Taannoisesta Itäojan ajomiesten löylykilpailusta oli jo tieto Jänissalonkin kämpällä. Kuutamoisessa talvi-illassa saunan hirsien raoista oli tuprahdellut höyryä ja säkeneitä kuten pitääkin, kun savusaunassa otetaan kunnon löylyjä! Viimeinen kylpijä sinnitteli ylimmällä lauteella moittien tulikuuman höyryn täyttämässä saunassa näkyvyyttä huonoksi kuin savupirtin käkikellolla. Lopulta oli voittajankin laskeuduttava alas, rappu rapulta pää edellä litteänä vatsallaan madellen kuin rupikonna. Oven suussa kurkistelevat saunakaverit neuvoivat häntä selvittämään lauderappujen lukumäärän päiväsaikaan, ettei siihen työhön tarvitsisi käyttää jokamiehen laskutikkua lisävarusteineen, mutta voittaja väitti permannelle päästyään olleensa aina etevä laskutikun käytössä pimeällä ja tekevänsä vain välttämättömät huoltotyöt päiväsaikaan. Mutta hartiat olivat palaneet punaisiksi ja rakoille. Tönköksi hikoontunut pihkainen flanellipaita sai käydä ensiavusta, kun vaihtopaita puuttui.

Monet ratavarren paikat jäävät vain nimiksi kartalle: Lojula, Takkula, Katiska ja tässä lähistöllä Kalliosaari, jonka emäntä tapasi kävellä lipsutella pieksuissaan rataiskon selkää Ristilään postin hakuun kutoen samalla viidellä piirrolla villasukkaa siinä kävellessään lankakerä esiliinan taskussa.

Aallopin eli pienen sillan ylittämistä aiheutuva ajoäänen yht’äkkäinen muutos havahduttaa jälleen. Olen tulossa Toholampi-Sievi maantien Ristilän tasoylikäytävälle. Kääntyilen kylmän kangistamana ajosuuntaan ja yritän tähytää ylöskäännettyjen turkinkaulusten ja ”suomalais-ugrilaisen” karvalakin rakosista mahdollista risteävää liikennettä. Hamuilien kintaskädellä kierroksia pienemmälle, ja vauhti hiljenee. Tällä menopelillä ei ole syytä lähteä suin päin testaamaan kiskoilla liikkuvan etuajo-oikeutta, ja edessä voi olla liikennettä heinäkuormasta kuorma-autoon, yleensä kaikkea mitä maantiellä liikkuu. Moottori hengittää viheltäen pakkasilmaa pienillä kierroksilla. Vaunu nytkähtelee Ristilän aseman vaihteissa kiljahtelevin pyöriin. Terhakaksi papatukseksi muuttuva ääni kimmahtaa asemarakennuksen seinästä kaikuna, kun lisään vauhtia. On pakko potkiskella palelevia jalkoja ahtaassa jalkatilassa, missä nahkasaappaat ovat kaiken aikaa vaarassa kärventyä moottorin kupeeseen.

Edessä on viimeinkin peltoaukea ja sen takana Eskolan kylä. Myötäleessä on taas varottava rataa ylittäviä viikonlopun heinä- ja rankakuormia. Niitä ei ole onneksi näköpiirissä, ja hanskakäsi hamuilee jo tottuneesti kierrosluvun

säädön takaisin matkanopeudelle. Vauhti kiihtyy myötämaassa. Moottorin ääni muuttuu uutterasta, jo toista tuntia kestäneestä papatuksesta helpottuneemmaksi juminaksi. Ratalinjaa reunustavat pajukot vilistävät kiihtyvällä vauhdilla ohi. On pakko pidellä turkinkauluksia kaksin käsin kasvojen suojana.

Yht'äkkiä maailma humahtaa valkoiseksi. Lunta on joka paikassa; moottori on sammunut ja vaunu pysähdyksissä. Jostakin olin saanut vaistomaisesti otteen enkä sinkoutunut eteenpäin radalle ajoneuvon kolhittavaksi. En ollut havainnut tuulen juoksuttamaa kinosta radalla, vaan puskin siihen täydellä vauhdilla. Edelläni kulkeneen junan kulkua kinos ei ollut haitannut, mutta Ruputti pysähtyi siihen kuin laskeutuva lentokone tukialuksensa kannen vaijereihin. Jalkatila on lunta täynnä, sitä on myös niskassa kauluksien alla sekä puoliturkin sisäpuolella. Kuuma moottori pyrki äänekkäästi sihisten eroon lumipeitteestään. On ryhdyttävä lumitöihin. Onneksi menopelini pysyi kiskoilla. Yksin en olisi sitä ylös saanutkaan.

Ohitan lopultakin metsähallituksen siemenkaristamon - käpyriihen - ja ylitän sulaneen lumen piristämänä vaarallisen Kannus-Sievi maantien tasoristeyksen Hanhinevan kansakoulun luona. Ajaa lupsuttelen melkein tyhjäkäyntikierraksin sahan ja taimitarhan ohi, kunnes helpottuneena vekslailen ratapihan vaihteita saadakseni kulkupelin säilytystiloihinsa veturitallin tuntumaan.

Lauantaisaunat näkyvät Eskolassa savuavan. Aurinko on jo kadonnut näkyvistä. Sininen hämärä lupaa kiristyvää pakkasta. Nostan repun hihnasta olalle ja kävelen kohmeisin askelin ohi hoitoalueen konttorirakennuksen, jossa on myös aluemetsänhoitajan virka-asunto. Valtavat halkoauimat ratapistoineen jäävät oikealle. Ryskeellä ohi kiitävän ison radan tavarajunan hyinen ajoviima pakottaa vielä kerran kääntymään selin kävelysuuntaan Eskolan tasoylikäytävällä. Sitä lajia olisi kyllä muutenkin ollut tarpeeksi tälle päivälle...

Matkustajakodin alakerran kahvilan täyttää kokoontuvien seuravieraiden puheensorina. Emäntä on kattanut sivupöytään valmiiksi tuloni varalle. Perunamuusi, läskisoosi ja puolukat maistuvat pakkaspäivän päätteeksi. Jälkiruuaksi on vahvaa kahvia ja kotitekoisia munkkeja. Selailen samalla saapunutta postia. Siellä on tieto, että alkusyksystä olisi mahdollista lähteä myönnetyn stipendin turvin vuodeksi Yhdysvaltojen länsirannikolle "lännen lokarien" isoja puita ihmettelemään.

Seurojen pitäjä käy pöydässäni ja kättelee normaaliin tapaan, koska ei tunnista minua joukkoonsa kuuluvaksi. Pyytää jäämään. Kiitän ja sanon, että minua odotetaan kaupunkiin vielä tänä iltana. Kolehtirahan kuitenkin jätän solidaarisesti pöydänkulmalle. Seuraväki jää köhimään kurkkujaan auki, kun kolistelen portaita yläkerran huoneeseeni. Silmälasien yli heitetyt arvioivat

katseet seuraavat kantapäitäni. Tovin kuluttua livahdan veisuun saattamana takaoven kautta ulos jo pimenneeseen. pakkasiltaan. Kiiruhdan pihan yli Eskolan asemalle ja ehdin vielä mainiosti dieselinkäryiseen ”lättähattuun”.

Erkki Tunkkari

Vielä vuonna 1999 Pikkuradan vanha resiina oli näin hienossa kunnossa. Radan veteraani Matti Nurmela Sievin Vesimäeltä on huolehtinut hyvin Pikkuradan kulttuuriperinnön säilymisestä.

Erkki Tunkkarin tekstissä mainitsema Ruputti lienee kadonnut. Kuva Anne Ruuttula-Vasari.